

בגרות בתנ"ך ישעיהו פרק מ'

דודי זינגר

ארבעה קולות של נחמה

קול ראשון: פס' א'-ב':

א נַחֲמוּ נַחְמוּ, עֲמִי-- יֹאמֶר, אֱלֹהֵיכֶם. ב דַּבְּרוּ עַל-לֵב יְרוּשָׁלַם, וְקִרְאוּ אֵלֶיהָ-- כִּי מְלָאָה צָבָאָה, כִּי נִרְצָה עֲוֹנָה: כִּי לִקְחָה מִיַּד יְהוָה, כַּפְּלִים בְּכָל-חַטָּאתֶיהָ. { ס }

פירוש:

- א. קול ה' המצווה את עם ישראל להתנחם ולדבר על לב ירושלים.
- ב. קול ה' המצווה את עם ישראל לנחם את ירושלים.

שאלה:

לפי פסוקים א'-ב' מה הסיבה לקריאה לנחמה?

תשובה:

הנביא מסביר את הסיבה לקריאה לנחמה בכך שעם ישראל שלם את חובו על חטאינו:

"מלאה צבאה" - מלאה את הזמן הקצוב לה לעונש.

"נרצה עונה" - מלאה את עונשה והחטא נסלח.

הערה:

מהקול הראשון עולה בבירור כי זמן הגלות קצוב וירושלים עתידה להיבנות מחדש.

הערה:

נשים לב שהדברים המדויקים שצריכים להיאמר לירושלים לא מוזכרים באופן מפורש בפסקה זו והנחייה היא כללית, לומר דברי נחמה.

קול שני- פס' ג'-ה':

ג קוֹל קוֹרֵא-- בַּמִּדְבָּר, פָּנוּ דֶרֶךְ יְהוָה; יִשְׂרוּ, בַּעֲרָבָה, מִסְּלָה, לְאֵלֵהֵינוּ. ד כָּל-גֵּיא, יִנְשָׂא, וְכָל-הַר וְגִבְעָה, יִשְׁפְּלוּ; וְהָיָה הָעֶקֶב לְמִישׁוֹר, וְהָרְכָסִים לְבִקְעָה. ה וְנִגְלָה, כְּבוֹד יְהוָה; וְרָאוּ כָל-בָּשָׂר יַחְדָּו, כִּי פִי יְהוָה דָּבַר. { פ }

פירוש: הקול השני מצווה לסלול במדבר דרך ישרה ללא עליות ומורדות לה':

" פָּנוּ דֶרֶךְ יְהוָה; יִשְׂרוּ, בַּעֲרָבָה, מִסְּלָה, לְאֵלֵהֵינוּ. "

" כָּל-גֵּיא, יִנְשָׂא.."- כל גיא (מקום נמוך) יתרומם.

"... וְכָל-הַר וְגִבְעָה, יִשְׁפְּלוּ" – וכל הר וגבעה יתנמכו.

" וְהָיָה הָעֶקֶב לְמִישׁוֹר"- הדרכים המפותלות שיש בהם מכשולים יתישרו.

” **וְהִרְכַּסִּים לְבִקְעָה**” – ההרים הסמוכים זה לזה שביניהם יש ודאיות תלולים – יהפכו לישראלים.

הערה: ניתן להבין את הפס' בשתי דרכים:

א. הנביא מתאר תיאור גאוגרפיה של הדרך בה יעבור ה' בעת חזרת הגולים מבבל לארץ ישראל, אשר יתקיים בה נס והיא תתיישר ותהיה קלה למעבר.

ב. הנביא משתמש בתיאור הגאוגרפיה לדמוי המצב של חזרת הגולים לבבל אשר תהיה מהירה וללא מכושלים

הערה:

ההסבר לפיו מדובר בדימוי של שינויים גאוגרפיים, לחזרה קלה ומהירה של הגולים מבבל לארץ ישראל נראה מדויק יותר, שכן הקב"ה לא צריך נס גאוגרפיה בשביל להקל על חזרתו לארץ

כבודו של ה' יעמיד להתגלות בדרך זו וכל בני האדם יראו כי פי ה' דבר'.

הערה:

תיאור הגאולה בקריאה זו מזכיר את גאולת מצרים בנקודות הבאות:

א. **הליכה במדבר:** בחזרה ממצרים הלכו בני ישראל במדבר ובחזרה מבבל ילכו במדבר.

ב. **התגלות ה' בפני כל העמים:** כשם שביציאת מצרים נגלה ה' בעיני מצרים (מכות מצרים) ובעיני ישראל (במעמד הר סיני) כך גם לעתיד: "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו" (ישעיהו פרק מ' פס' ה').

ג. **יציאה ברכוש גדול:** ביציאת מצרים יצאו ברכוש גדול, כך גם לעתיד: "הנה שכרו איתו ופעולתו לפניו" (ישעיהו פרק מ' פס' י')

שאלה: מדוע תיאור הגאולה בנבואה מזכיר את תיאור גאולת מצרים?

תשובה: גאולת מצרים מסמלת את יכולתו של הקב"ה לגאול את עמו, עם של עבדים, מתוך אימפריה עצומה. הקב"ה מזהה את עצמו כמי שהוציא את ישראל ממצרים "אנוכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך ממצרים מבית עבדים". יציאת מצרים מבטאת את כוחו של הקב"ה את השגחתו ואת בחירתו בעם ישראל

הנבואה מרמזת שכשם שהקב"ה הצליח בעבר להוציא עם עבדים ממלכת מצרים הגדולה והחזקה, כך הוא יוציא את ישראל מן הגלות.

קול שלישי פס' ו'-ח':

ו קול אמר קרא, ואמר מה אקרא; כל-הבשר חציר, וכל-חסדו כציץ
השדה. ז יבש חציר נבל ציץ, כי רוח יהוה נשבה בו; אכן חציר, העם. ח יבש
חציר, נבל ציץ; ודבר-אלהינו, יקום לעולם. { ס }

הערה:

בפסוקים ו-ח נשמע קול המצווה לקרוא ולומר אמירות העוסקות בקטנות האדם
באמצעות השוואתו לצמחים הנובלים במהירות.

רש"י:

הנביא מתנבא לפי רש"י על קטנות האדם, כל אדם באשר הוא, המתבטאת
בשבירותו ובאובדנו המהיר. מאחר וימי האדם קצרים וחולפים אין תוקף להבטחתו
לעשות חסד, שכואין לדעת אם יזכה לחיות ולקיים את הבטחתו.

אל מול הבטחות האדם עומד הקב"ה ודברו – שקיים לעולם ועד, וכפי שקיים את
הבטחתו לגאולה ראשונה (גאולת מצרים, כך תתקיים הבטחתו לגאולה עתיד של
ישראל.

(ו) קול - מאת הקב"ה אומר אלי קרא :ואמר - רוחי אליו מה אקרא והקול
משיבו: זאת קרא - 'כל הבשר חציר' כל המגביהים תהפך גדולתם ותהיה
כחציר, (ד"א כל הבשר חציר) סוף אדם למות לפיכך אם אמר לעשות חסד הרי
הוא כציץ השדה אשר ימולל ויבש ואין לסמוך עליו שאין בידו לקיים, שמא ימות
שכשיבש חציר נבל ציץ, כן כשמת האדם בטלה הבטחתו אבל דבר אלהינו יקום
כי הוא חי וקיים ובידו לקיים לפיכך 'על הר גבוה עלי בשרי מבשרת ציון' כי מפי
החי לעולם היא הבטחת הבשורה:

מצודת דוד:

לפי מצודת דוד הנבואה בקול השלישי מתמקדת בקטנות האדם בהתייחסות לאויבי
ישראל אשר דומים לחציר אשר בסופו של דבר נובל, כך כל העמים אשר יבואו על
ירושלים למלחמה בסופו של דבר ייעלמו מהעולם, גם אם האויבים מחזיקים
בזכות על חסדים שעשו, הדבר לא יעמוד לזמן רב לזכותם, מאחר והם עשו כל כך
הרבה רע לעשם ישראל.

אויבי ישראל בסופו של דבר ייעלמו מהעולם, והבטחת ה' שנמסרה לעם ישראל דרך
הנביאים לגאולה שלמה תתקיים.

הערה:

נשים לב!!!

על פי שני הפירושים עומדת גדולת ה' אל מול קטנות האדם ובכך היא מבטיחה את אפשרות של גאולת ישראל.

לפי רש"י הבטחת ה' תתקיים בעוד הבטחת כל אדם אין לסמוך עליה מאחר והאדם מטבעו בר חלוף בדומה לחציר, ובניגוד לאדם הבטחת ה' עומדת לעד.

לפי מצודת דוד הבטחת ה' תתקיים ואויבי ישראל ייעלמו מהעולם, שה' נצחי והבטחתו עומדת לעד ואויבי ישראל כמו כל אדם דומים לחציר אשר בסופו של דבר נובלים.

קול רביעי פס' ט' - יא':

ט על הר-גבה עלי-לך, מבשרת ציון, הרימי בכח קולך, מבשרת ירושלים; הרימי, אל-תיראי, אמרי לערי יהודה, הנה אלהיכם. י הנה אדני יהוה בחזק יבוא, וזרעו משלה לו; הנה שכרו אתו, ופעלתו לפניו. יא פרעה, עדרו ירעה, בזרעו יקבץ טלאים, ובחיקו ישא; עלות, ינהל. { ס }

הערה:

בפסוקים ט'-יא' נשמע קול מבשרת ירושלים, המודיע שהנה כבר קרב ובא כבוד ה' השב אל ירושלים, ואתו שכר לשלם לירושלים, ואתו שב עם ישראל מהגולה.

הערה:

הנביא מצייר את הקב"ה בשתי תמונות:

א. מנהיג המפלס את דרכו בכוח הזרוע ומתגלה במידת הדין-

” הנה אדני יהוה בחזק יבוא, וזרעו משלה לו; הנה שכרו אתו, ופעלתו לפניו” .

ב. רועה המנהיג את צאנו ובזרועו מקבץ את הטלאים מתגלה במידת הרחמים-

” פרעה, עדרו ירעה, בזרעו יקבץ טלאים, ובחיקו ישא; עלות, ינהל”.

סיכום:

ארבע הקולות בנבואה מבשרים את בוא הגאולה באופן מדורג

קול ראשון מודיע שיש לנחם את ירושלים – תם עונשה. (הקול לא אומר מה יש לומר לירושלים).

קול שני קורא לפלס דרך לה'.

קול שלישי עוסק בתוקפן של הבטחות ה' אשר בניגוד להבטחות האדם יעמדו לנצח ויתקיימו וכחו של ה' לנצח את אויבי ישראל אשר מטבעם ככל האדם דומים לחציר אשר בסוף מתייבש ונובל

קול רביעי חושף את הקריאה שיש להשמיע לירושלים – 'הנה אלוקיכם'. הקול מתאר כיצד יופיע אלוקים גם במידת הדין וגם במידת החסד.

יב-כו: גדלות ה'

יב מי-מדד בְּשַׁעֲלוֹ מִים, וְשָׁמַיִם בְּזָרַת תִּכְוֶן, וְכָל בְּשַׁלֵּשׁ, עֶפְרַיִם הָאָרֶץ; וְשָׁקַל בְּפָלֶס הָרִים, וּגְבָעוֹת בְּמֵאזְנֵי. יג מי-תִּכְוֶן אֶת-רוּחַ, יְהוָה; וְאִישׁ, עֲצָתוֹ יוֹדִיעֵנּוּ. יד אֶת-מִי נֹעֵץ וַיְבַיְנֶהוּ, וַיִּלְמְדֵהוּ בְּאֶרֶץ מִשְׁפָּט; וַיִּלְמְדֵהוּ דַעַת, וְדַרְךְ תְּבוֹנוֹת יוֹדִיעֵנּוּ. טו הֵן גּוֹיִם כָּמֹר מְדַלִּי, וְכִשְׁחַק מֵאֲזֵנִים נָחֲשָׁבוּ; הֵן אֵיִים, כְּדָק יִטּוֹל. טז וּלְבָנוֹן, אֵין דִּי בָעַר; וְחִיתוֹ--אֵין דִּי, עוֹלָה. יז כָּל-הַגּוֹיִם, כָּאֵין נִגְדּוּ; מֵאֶפְסָ וְתֵהוּ, נָחֲשָׁבוּ-לוֹ.

הערה: פסוקים י"ב-ט"ז: הנביא שואל סדרה של שאלות ומשפטים שמטרתן להדגיש את מעלתו של הקב"ה כבורא העולם, כמנהיג העולם, וכמי שאין דומה לו.

פסוק יב': הנביא שואל שאלות מפורטות על מי מדד את המים, השמים, עפר הארץ, ההרים והגבעות? הכוונה של השאלות המפורטות היא להציג מתוכם את השאלה הגדולה מי ברא את העולם? הפסוק מבטא את כוחו של ה' כבורא עולם אשר מדד בכלי מדידה שונים את המים, השמים, עפר הארץ, הרים, וגבעות.

פסוק יג': "מי יכול למדוד את התוכניות של ה' לעתיד - "מי יכול לבחון ולדעת את כל המחשבות והתכניות של ה'? הפסוק מבטא את גדלותו של ה' ושאיין אף אחד שיכול להכיר ולדעת את מחשבותיו.

פסוק יד': ממשיך ומתאר את גדלות ה', דרך השאלה "מי תכן", מלשון מי תכנן, הורה, הדריך והשפיע על הקב"ה קודם בואו לברוא את העולם? הפסוק מבטא את כוחו של ה' אשר חשב ויצר את העולם ללא יועצים ועזרה.

פסוק טו': הנביא מדמה את בני האדם ל"מר מדליי" - "מר" היא טיפת מים. כששואבים מים בדלי, נוטפות כמה טיפות, והשואב מניח להן ליפול. ביחס לבורא, בני האדם נחשבים כמו אותן טיפות חסרות חשיבות). ול"שחק מאזנים" - האבק הדק הנשאר בכפות המאזנים לאחר ששקלו בהן. שוב, בני האדם מדומים לדבר חסר חשיבות.

פסוק טז': ממשיך הנביא ואומר שאין די בכל החיות שבלבנון כדי להעלות עולה ראויה לה'.

פסוק יז: כל בני האדם אינם נחשבים בהשוואה לעוצמה ולגדולתו של ה'.

ה' כמי שאין לו דמות הגוף

יח וְאֵל-מִי, תִּדְמִיּוּן אֵל; וַיִּמַּה-דְּמוּת, תַּעֲרֹכוּ לוֹ. יֵט הַפֶּסֶל נִסְךְ חָרָשׁ, וְצֹרֵף
בְּזָהָב יִרְקָעֵנּוּ; וְרִתְקוֹת פָּסֶף, צוֹרֵף. כִּי הַמַּסְכֵּן תְּרוֹמָה, עֵץ לֹא-יִרְקַב יִבְחָר;
חָרָשׁ חָכֵם יִבְקֹשׁ-לוֹ, לְהַכִּין פֶּסֶל לֹא יִמוּט.

פסוק יח: האם אתם רוצים לעשות דמות לאל כשם שעובדי עבודה זרה עושים דמות פסל לאלוהיהם?

הסבר: הנביא מתאר כיצד החרש והצורף יוצרים את הפסל. לאחר מכן קושרים את הפסל ברתקות (שרשראות כסף). הדברים נאמרים באירוניה: צריך לקשור את הפסל כדי להגן עליו מגניבה. המסכן (עני) מבקש מהחרש להכין לו פסל מעץ שאינו נרקב. הנביא מדבר בלעג על החרש "החכם", שחכמתו היא כלום לעומת חכמת הבורא.

הערה: התיאור כולו נלעג, ומטרתו להגכיח את עבודת האלילים כתחליף לעבודת ה' באמצעות שאלה רטורית – האם אתם רוצים לעשות דמות לאל כשם שעובדי עבודה זרה עושים דמות פסל לאלוהיהם?

כֹּא הָלוֹא תִדְעוּ הָלוֹא תִשְׁמְעוּ, הָלוֹא הִגַּד מְרֵאשׁ לָכֵם; הָלוֹא, הִבִּינוּתֶם, מוֹסְדוֹת,
הָאָרֶץ. כִּב הַיֵּשֶׁב עַל-חוּג הָאָרֶץ, וַיִּשְׁבִּיָהּ כַּחֲגָבִים; הַנוֹטָה כַּדָּק שְׂמִים, וַיִּמְתַּחֵם
כָּאֵהָל לְשִׁבְתָּ. כִּג הַנוֹתֵן רוֹזְנִים, לְאֵין; שְׂפִטֵי אֶרֶץ, פִּתְהוּ עֲשֵׂה. כִּד אֶף בַּל-נִטְעוּ,
אֶף בַּל-זָרְעוּ--אֶף בַּל-שָׂרֵשׁ בְּאֶרֶץ, גִּזְעִים; וְגַם-נָשָׂף בָּהֶם וַיִּבְשׂוּ, וַסְעֶרָה פִּקְשׁ
תִּשְׁאֵם.

האם אינכם יודעים את גדולת הבורא, ואינכם מבינים שאי אפשר לתארו בדמות הפסל שאתם עושים? האם לא התבוננתם ביסודות העולם? אם הייתם מתבוננים, הייתם מבינים את גדולתו של מי שברא את העולם, ויודעים שאי אפשר לדמות אותו בפסל מתכת.

תשובות הנביא לשאלות שעלו פס' יב' - יח

שאלה ראשונה: מי ברא את העולם? (מי מדד את המים, השמים, עפר הארץ הרים וגבעות?)

תשובה: הקב"ה הוא שברא את העולם, הנביא מתאר את הקב"ה כיושב, כביכול, על מעגל הסובב את העולם, ושמקיף ממנו על בני האדם, והם נראים בעיניו כחגבים. ה' נטה את השמים כ"דוק", יריעה דקה הפרושה על הארץ,

**כב הישב על-חוג הארץ, וישביה פחגבים; הנוטה כדק שמים, וימתחם
פאהל לשבת**

הערה: הרד"ק מסביר את הפסוקים ומתוכם מלמד אותנו כיצד נגיע לאמונה בה'
שהוא בורא העולם:

אפשרות א': הרד"ק מתחיל בלימוד מדרך השלילה, מי אם לא ה' ברא את העולם?
הפסלים בהם מאמינים עובדי העבודה הזרה? האם פסל שהוא דומם יש בכוחו
לברוא עולם?

אפשרות ב': מהסתכלות בדעה צלולה על העולם אפשר להבין ולדעת שיש בורא
לעולם.

אפשרות ג': מתוך קריאת ספרים ולימוד ניתן להגיע להבנה שיש בורא עולם.

אפשרות ד': האדם יכול להגיע לאמונה בה' שהוא בורא העולם מתוך מה שקבל
מדורות קודמים ושמע ולמד מהוריו.

הלא תדעו- אמר כנגד עובדי הפסל איך תוכלו לטעות בזה ולעבוד הפסל וכי הוא
אדון העולם, הלא תדעו - מדעתכם מי הוא אדון העולם ואם לא תדעו זה
מדעתכם, **הלא תשמעו** - ממה שקוראים בספרים ואם לא זה וזה, הלא הגד
מראש לכם - והיא הקבלה, לא שמעתם דרך קבלה שהיא מראש מימים
קדמונים, כי באלה השלש ידע האדם או יבין מעצמו, או ילמד ממי שילמדוהו,
או ישמע מן המגידים דרך קבלה, וחזר ואמר הלא הבינותם מוסדות הארץ,
כלומר אם יש לכם דעת להבין, תוכלו להבין ממוסדות הארץ.

הערה: לדעת הרד"ק ניתן להגיע לאמונה בה' שהוא בורא עולם, מתוך התבוננות על
העולם, כל מי שיש לו דעת, כלומר יכולת חשיבה יגיע למסקנה שיש בורא לעולם
והוא ה'.

... ומי שהוא משתדל בדעות להבין העולם בכלל ובפרט יבין כי לעולם מנהיג
ואליו ראוי לדרוש, לפיכך אמר הנביא כנגד עובדי הפסל: הלא הבינותם מוסדי
הארץ, כלומר אם יש בכם דעת להבין תוכלו להבין ממוסדי הארץ ומהשמים,
כמו שאמר הנוטה כדוק שמים וכמו שאמר גם כן אחר זה מן הככבים, אמר
הנביא מכל זה תוכלו להבין כי בורא יש לעולם שמנהיגו ובראו בסדר מסודר
לא נפל כך במקרה.

שאלה שניה: עם מי התייעץ ה' כאשר ברא את העולם?

תשובה: הקב"ה שולט ושופט את השליטים (רוזנים ושופטי ארץ) וממילא אינו נועץ בהם.

כה וְאֶל-מִי תִדְמִיּוּנִי, וְאֲשׁוּה--יֹאמֶר, קְדוֹשׁ. כּו שְׂאוּ-מְרוֹם עֵינֵיכֶם וּרְאוּ מִי-בָרָא אֱלֹה, הַמוֹצִיא בְּמִסְפָּר צְבָאָם; לְכֻלָּם, בְּשֵׁם יְקָרָא, מְרַב אוֹנִים וְאֲמִיץ פֶּחַ, אִישׁ לֹא נִעְדָּר.

הסבר: פסוקים כג-כד מתארים את האופן בן מנהיג ה' את בני האדם: ה' יכול לקחת מן הרוזנים-המושלים את כוח ממשלתם, ולעשות אותם ל"איך". את שופטי הארץ, שליטיה ומנהיגיה, הוא הופך ללא כלום, כלומר: הוא נוטל מהם את שלטונם. ממילא יש להבין כי הקב"ה הוא המנהיג את העולם ומשגיח עליו, ואין הוא צריך להתייעץ איתם.

שאלה שלישית: אל מי נדמה ונשווה את ה' (פס' יח')?

הערה: בפסוק כה' שואל הנביא שאלה רטורית: " וְאֶל-מִי תִדְמִיּוּנִי, וְאֲשׁוּה--יֹאמֶר, קְדוֹשׁ " ובכך משאיר הנביא את השאלה שכבר נשאלה בפסוק יח' (וְאֶל-מִי, תִדְמִיּוּנִי אֵל; וַיִּמָּה-דְּמוּת, תַּעֲרֹכוּ לוֹ). ללא מענה, כשאלה רטורית וזאת מאחר והתשובה ברורה והיא שאין אפשרות להשוות את ה' העצום והגדול לאף אחד, שהק' הוא קדוש, נבדל מכל הברואים.

חתימה בתיאור האל כבורא

(כו) שְׂאוּ מְרוֹם עֵינֵיכֶם וּרְאוּ מִי בָרָא אֱלֹה
הַמוֹצִיא בְּמִסְפָּר צְבָאָם לְכֻלָּם בְּשֵׁם יְקָרָא מְרַב אוֹנִים וְאֲמִיץ פֶּחַ אִישׁ לֹא נִעְדָּר:

הערה: הנביא חותם ומבקש מהשומעים לשאת את עיניהם למרום, להתבונן בפלאי השמים ובדרך בה הקב"ה מוציא ומביא את הכוכבים - כולם יחד וכל אחד בפני עצמו, וללמוד מכך על הנהגת ה' את עולמו.

(כז) לְמָה תֹאמַר יַעֲקֹב וּתְדַבֵּר יִשְׂרָאֵל נִסְתַּרְהָ דְרָכֵי מֵה' וּמֵאֱלֹהֵי מִשְׁפָּטֵי יַעֲבֹר:

הערה: הנביא מתמודד עם מחשבה שגויה של העם בגלות: ה' כביכול מסתיר פניו מהם ולא עוזר להם. הגולים אומרים זאת מתוך ייאוש מן הגלות, והם מאמינים שה' כבר לא משגיח עליהם. הנבואה מוכיחה להם, כי לא כך הם פני הדברים.

הערה: העם שבגלות מאמין שה' מסתיר פניו מהם, הוא לא מסייע להם ולא מושיע אותם מצרתם. כובד עול הגלות מביא אותם להיות קרובים לייאוש, ולראות את הקב"ה כמי שסילק מהם את השגחתו. הסתרת הפנים של ה' מתפרשת אצלם כמיעוט כוח של ה', כאילו אין שלטונו מגיע אל ארצות נכר.

(כח) הַלּוֹא יִדְעֶתָ אִם־לֹא שָׁמַעְתָּ אֱלֹהֵי עוֹלָם | ה' בּוֹרֵא קְצוֹת הָאָרֶץ לֹא יֵיעָף וְלֹא יִיגַע אֵין חֶקֶר לְתַבּוּנָתוֹ:

הערה:

הנביא רוצה להוכיח להם, כי לא כך הדבר: ה' ברא את כל הארץ (=העולם) מקצה עד קצה, ולכן אין שום מקום בעולם ששלטונו לא מגיע אליו. לעולם אינו עייף או ייגע, ולכן לעולם יהיה לו כוח להושיע. אין שיעור (אין מידה) לחכמתו, ולכן יש לו דרכים רבות להושיע את יראיו.

(כט) נִתֵּן לַיַּעֲקֹב כֹּחַ וְלֹאֵין אוֹנִים עֲצָמָה יִרְבֶּה:

הערה: לא רק שהוא לא עייף לעולם, אלא שהוא נותן כוח לעייפים ונוטל מהם את עייפותם. למי שאין בהם כוח הוא מרבה עוצמה. עלינו לבטוח, שהוא יחזק את כוחם של ישראל בגלותם.

(ל) וַיַּעֲפוּ נְעָרִים וַיִּגְעוּ וּבַחֹרִים כָּשׁוּל יִכָּשְׁלוּ:

הערה: בלי עזרת ה' גם נערים, אנשים צעירים שמדרך הטבע הם חזקים וגיבורים, בסופו של דבר תש כוחם.

(לא) וְקוֹי ה' יַחֲלִיפוּ כֹחַ יַעֲלוּ אֲבָר כַּנְּשָׁרִים יְרוּצוּ וְלֹא יִיגְעוּ יִלְכוּ וְלֹא יֵיעָפוּ:

הערה: אבל הבוטחים בה' והמקווים לישועתו, יינתן להם כוח חדש אחרי שעייפו ותש כוחם (וקווי ה' - ו' הניגוד).